

Moderna
arhivistika

Časopis arhivske teorije in prakse
Journal of Archival Theory and Practice

Letnik 8 (2025), št. 1 / Year 8 (2025), No. 1

Moderna arhivistika

Časopis arhivske teorije in prakse

Journal of Archival Theory and Practice

ISSN 2591-0884 (online)

DOI: <https://doi.org/10.54356/MA>

Letnik 8 (2025), št. 1 / Year 8 (2025), No. 1

DOI: <https://doi.org/10.54356/MA/2025/1>

Izdaja / Published by:

Pokrajinski arhiv Maribor / Regional Archives Maribor

Glavna in odgovorna urednica / Chief and Responsible editor:

*mag. Nina Gostenčnik, Pokrajinski arhiv Maribor, Glavni trg 7, SI-2000 Maribor,
telefon/ Phone: +386 2 228 5017; e-pošta/e-mail: nina.gostencnik@pokarh-mb.si*

Uredniški odbor / editorial board:

- *mag. Nina Gostenčnik, Pokrajinski arhiv Maribor, Slovenija*
- *dr. Thomas Aigner, Diözesanarchiv St. Pölten, Avstrija*
- *dr. Bogdan Florin Popovici, Romunski državni arhiv, Romunija*
- *dr. Borut Batagelj, Zgodovinski arhiv Celje, Slovenija*
- *dr. Bojan Cvelfar, Mestna občina Celje, Slovenija*
- *mag. Nada Čibej, Pokrajinski arhiv Koper, Slovenija*
- *dr. Gregor Jenuš, Arhiv Republike Slovenije*
- *dr. Joachim Kemper, Institut für Stadtgeschichte Frankfurt am Main, Nemčija*
- *Leopold Mikec Avberšek, Pokrajinski arhiv Maribor, Slovenija*
- *dr. Miroslav Novak, Pokrajinski arhiv Maribor, Slovenija*
- *dr. Rik Opsommer, Stadsarchief Ieper - Universiteit Gent, Belgija*
- *Darko Rubčić, Državni arhiv u Zagrebu, Hrvaška*
- *dr. Izet Šabotić, Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli, Bosna in Hercegovina*
- *mag. Boštjan Zajšek, Pokrajinski arhiv Maribor, Slovenija*

Recenziranje / Peer review process:

Prispevki so recenzirani. Za objavo je potrebna pozitivna recenzija. Proces recenziranja je anonimen. / All articles for publication in the conference proceedings are peer-reviewed. A positive review is needed for publication. The review process is anonymous.

Lektoriranje / Proof-reading:

mag. Boštjan Zajšek, mag. Nina Gostenčnik

Prevajanje:

mag. Boštjan Zajšek (slovenščina), mag. Nina Gostenčnik (slovenščina, angleščina)

Oblikovanje in prelom / Design and typesetting: *mag. Nina Gostenčnik*

Objavljeni prispevki so prosto dostopni. Vse avtorske pravice ima izdajatelj Pokrajinski arhiv Maribor.

©Pokrajinski arhiv Maribor. Za prijavo in objavo prispevkov ni potrebno plačilo. / The publication offers open access to whole texts of the published articles. ©Pokrajinski arhiv Maribor. All articles are published free of charge.

Prejeto / Received: 29. 07. 2025

1.01 Izvirni znanstveni članek

1.01 Scientific article

<https://doi.org/10.54356/MA/2025/PVLL9031>

IMPLEMENTACIJA MODELA ARCHIVING BY DESIGN NA PRIMERU JAVNEGA ZAVODA GO! 2025 EVROPSKA PRESTOLNICA KULTURE NOVA GORICA

Januš JERONČIČ

Arhivist, Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, Slovenija

janus.jeroncic@pa-ng.si

dr. Jože ŠKOFLJANEC

Arhivist, Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana, Slovenija

joze.skofljanec@gov.si

Ivanka URŠIČ

Arhivistka, Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, Slovenija

ivanka.ursci@pa-ng.si

dr. Tanja MARTELANC

Direktorica, Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, Slovenija

tanja.martelanc@pa-ng.si

Izvleček:

Z namenom priprave in izvedbe projekta Evropske prestolnice kulture 2025, Nova Gorica - Gorizia, je bil ustanovljen Javni zavod GO! 2025 – Evropska prestolnica kulture, Nova Gorica. Kot javnopravna oseba je zavod v skladu z veljavno arhivsko zakonodajo dolžan izročiti arhivsko gradivo pristojni arhivski ustanovi. Pokrajinski arhiv v Novi Gorici je zato v sodelovanju z Arhivom Republike Slovenije in ob podpori članov pobude EC eArchiving Initiative izvedel pregled poslovanja in varstva dokumentarnega ter arhivskega gradiva, ki nastaja pri delovanju zavoda, in sicer po metodi, ki ji angleščini rečejo Archiving by Design Scan. Pregled je potekal v obliki koordinacijskih sestankov in krajših intervjujev, na podlagi katerih je arhiv pridobil vse potrebne informacije za pripravo prve različice pisnih strokovnih navodil in dodatnih strokovno-tehničnih navodil.

Ključne besede:

evropska prestolnica kulture, archiving by design scan, arhivsko gradivo, digitalno arhivsko gradivo

Abstract:

Implementation of the Archiving by Design model in the case of the public institution GO! 2025 – European capital of culture, Nova Gorica.

To support the implementation of the European Capital of Culture 2025 project, the public institution GO! 2025 – European Capital of Culture, Nova Gorica, was established. As a public

legal entity, the institution is required by current archival legislation to submit archival records to the competent archival authority. The Regional Archives in Nova Gorica, in cooperation with the Archives of the Republic of Slovenia and with the support of members of the EC eArchiving Initiative, conducted a review of record management at the institution using the Archiving by Design Scan method. The review was carried out through coordination meetings and short interviews, which provided the archive with essential information for drafting the initial version of written professional instruction and additional professional and technical guidelines for safeguarding digital archival material.

Key words:

european capital of culture, archiving by design scan, archival records, digital archival records

1 Uvod

Nova Gorica in sosednja Gorica sta za leto 2025 skupaj pridobili naziv Evropska prestolnica kulture (v nadaljevanju: EPK). Pod sloganom »GO! 2025 – Brezmejno« poudarjata svojo edinstveno povezanost in skupno kulturno dediščino. Za pripravo, organizacijo in izvedbo projekta je bil ustanovljen Javni zavod GO! 2025 – Evropska prestolnica kulture, Nova Gorica (v nadaljevanju: Zavod).

Zavod je kot javnopravna oseba po veljavni arhivski zakonodaji dolžan izročiti arhivsko gradivo v pristojno arhivsko ustanovo, to je Pokrajinski arhiv v Novi Gorici (v nadaljevanju: PANG). Specifičnost Zavoda kot ustvarjalca arhivskega gradiva je njegov kratek obstoj, ki je omejen na trajanje projekta. Ker so se uslužbenci Zavoda po večini prvič seznanili z nalogami, ki jih po arhivski zakonodaji morajo izvajati javnopravne osebe, dolžne predajati pristojnemu arhivu arhivsko gradivo, je bil eden ključnih izzivov tudi vzpostavitev sodelovanja med javnim zavodom in pristojnim arhivom. Pomemben vidik, ki ga je bilo treba upoštevati še posebej pri vrednotenju arhivskega gradiva, pa je bila čezmejnost EPK in pestrost zlasti digitalnih vsebin. Ne le za javni zavod, pač pa tudi za arhiv je to pomenilo odmik od vsakodnevne prakse, tako pri načinu sodelovanja z ustvarjalcem arhivskega gradiva kot pri vrednotenju gradiva in pripravi pisnih strokovnih navodil ter dodatnih strokovno-tehničnih navodil. Veliko znanja pa bo potrebnega tudi, ko bo arhiv prevzel predvsem digitalno arhivsko gradivo in kasneje omogočal njegovo uporabo.

Da bi lahko gradivo ustrezno vrednotili, je potrebno najprej ugotoviti, na kakšen način posluje novoustanovljeni Zavod in katero dokumentarno gradivo z lastnostmi arhivskega gradiva nastaja pri njegovem delovanju. PANG je v sodelovanju z Arhivom Republike Slovenije (v nadaljevanju: ARS) in ob podpori članov European Commission eArchiving Initiative (European Commission b. d.) v ta namen izvedel pregled poslovanja in varstva dokumentarnega ter arhivskega gradiva, ki nastaja pri poslovanju Zavoda, po t. i. metodi Archiving by Design Scan. Pregled poslovanja je bil izveden v obliki seznanitve z relevantno dokumentacijo, ki zadeva delovanje Zavoda in koordinacijskih sestankov s krajšimi intervjuji, v katerih so ključni uslužbenci Zavoda, partnerskih organizacij ter ponudnika informacijskih storitev arhivu posredovali informacije o poslovanju Zavoda. Metoda se je do uporabnika izkazala kot prijazna, hkrati pa je arhivu omogočila pridobivanje vseh potrebnih informacij za pripravo pisnega strokovnega navodila in za gradivo v digitalni obliki izdajo prve različice dodatnih strokovno-tehničnih navodil, ki urejajo varstvo digitalnega gradiva do izročitve. Arhivisti so Zavodu po končanem pregledu podali tudi nekaj napotkov glede izboljšave in nadgradnje obstoječega poslovanja. V prispevku bo pojasnjena uporabljena metoda in izkušnje, ki smo jih v PANG pridobili v času do priprave pisnih strokovnih navodil in prve različice dodatnih strokovno-tehničnih navodil.

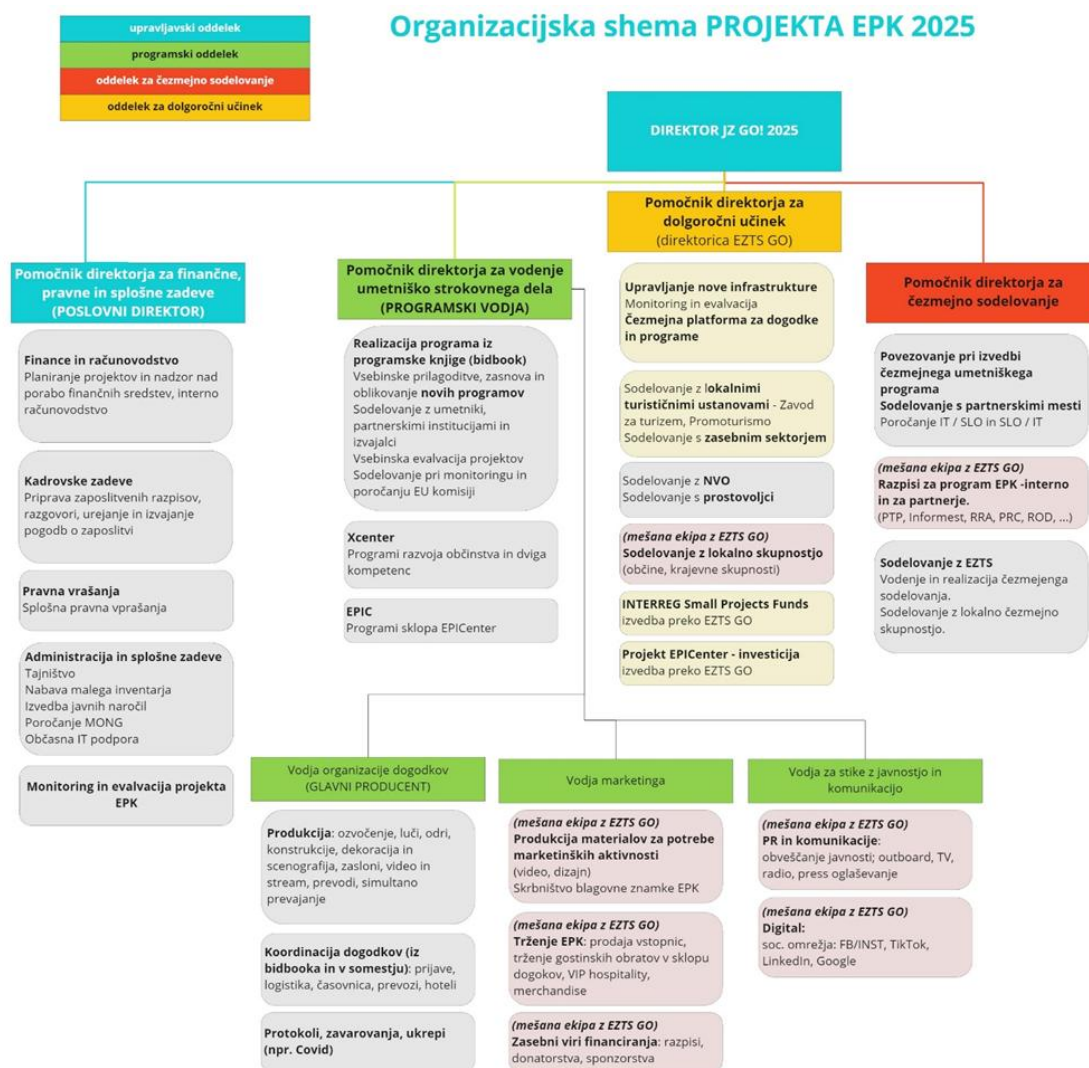
2 Projekt Evropska prestolnica kulture in ustanovitev javnega zavoda GO!2025

EPK je naziv, ki ga Evropska unija vsako leto podeli enemu ali več evropskim mestom. Cilj pobude je poudariti bogastvo in raznolikost evropskih kultur, spodbuditi medsebojno razumevanje med evropskimi državljani in prispevati h kulturnemu ter gospodarskemu razvoju mest. V okviru EPK se v mestu odvijajo raznovrstni kulturni dogodki, kot so razstave, koncerti, gledališke predstave, festivali in umetniški projekti, pogosto z vključevanjem umetnikov z vse Evrope in sveta. Pobudo je leta 1983 sprožila takratna grška ministrica za kulturo Melina Mercouri, prvo mesto z nazivom pa so bile leta 1985 Atene (Sassatelli, 2008, 234).

Ministrstvo za kulturo je 22. februarja 2019 objavilo razpis za izbor mesta, ki bo v Republiki Sloveniji nosilo naziv EPK 2025. Kandidaturo so oddale Mestna občina Kranj, Občina Lendava, Mestna občina Ljubljana, Mestna občina Nova Gorica, Občina Piran in Mestna občina Ptuj. V ožji izbor so se uvrstila mesta Ljubljana, Nova Gorica, Piran in Ptuj. Člani mednarodne komisije neodvisnih strokovnjakov so 18. decembra 2020 sporočili, da priporočajo skupno kandidaturo mest Nova Gorica in Gorica (Republika Slovenija, Ministrstvo za kulturo, Mestna občina Nova Gorica, 2024, 8).

Evropska komisija je Novo Gorico in Gorico razglasila za nosilki naziva EPK 2025, kar je bil po Mariboru leta 2012 drugi podeljeni tovrstni naziv kakemu mestu v Sloveniji. Prvič v zgodovini pobude sta naziv pridobili mesti iz dveh različnih držav. Njuno sodelovanje simbolizira čezmejno povezovanje, saj sta bili mesti dolgo časa ločeni z državno mejo, danes pa ju skupna zgodovina in kultura še tesneje povezuje. Vizijo Evropske prestolnice kulture uresničujeta pod sloganom »GO! Borderless« (GO! Brez mejno) (Veselinovič in Kozorog, 2022, 78).

Za izvedbo projekta je Mestna občina Nova Gorica 20. oktobra 2021 ustanovila Javni zavod GO! 2025 – Evropska prestolnica kulture (Odlok o ustanovitvi, 2021). Njegov namen je celovito vodenje, načrtovanje, priprava, organizacija in izvajanje vseh aktivnosti v okviru projekta EPK. Zavod predstavlja operativno središče celotnega projekta, ki povezuje občine, kulturne ustanove, umetnike, podjetja in prebivalce Nove Gorice, Gorice in širšega čezmejnega območja. Zavod je organiziran v štiri organizacijske enote, ki jih vodi direktor Zavoda, te so: upravljavski oddelek, programski oddelek, oddelek za čezmejno sodelovanje in oddelek za dolgoročni učinek. Njihove naloge so opredeljene v *Pravilniku o notranji organizaciji dela in sistematizaciji delovnih mest Javnega zavoda GO! 2025 – Evropska prestolnica kulture*, Nova Gorica (2022). Zavod sodeluje tudi z zunanjimi izvajalci (Javni zavod GO! 2025 – Evropska prestolnica kulture, Nova Gorica in Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje – EZTS GO, 2021).

Slika 1: Organigram projekta EPK (Javni zavod GO! 2025 – Evropska prestolnica kulture, Nova Gorica in Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje – EZTS GO, 2021, 7).

3 Sodelovanje med javnim zavodom GO!2025 in Pokrajinskim arhivom v Novi Gorici

Sodelovanje PANG z Zavodom predstavlja posebnost v ustaljeni praksi sodelovanja med arhivskimi ustanovami in javnimi zavodi, kot jo določa 39. člen Zakona o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (2014). Zavod je bil ustanovljen zgolj za čas trajanja projekta, in sicer za obdobje petih let.

Na podlagi izkušenj Pokrajinskega arhiva Maribor, ki je sodeloval pri prevzemu arhivskega gradiva Maribor 2012 – Evropska prestolnica kulture (Novak, Šovegeš Lipovšek, 2014), je PANG že v začetku leta 2022 stopil v stik s predstavniki Zavoda. V dopisu je predstavil veljavno zakonodajo in obveznosti, ki jih mora kot javni zavod upoštevati pri ravnanju z dokumentarnim in arhivskim gradivom.

Čeprav je PANG večkrat poskušal in pozival k sestanku, je do prvega srečanja prišlo šele junija 2023. Na njem je PANG poudaril, da je Zavod dolžan sodelovati s pristojnim arhivom, mu izročiti arhivsko gradivo in da mora arhiv na podlagi pregleda

poslovanja izdati pisno strokovno navodilo (v nadaljevanju: PSN). Za gradivo v digitalni obliki je bila predvidena priprava dodatnega strokovno-tehničnega navodila (v nadaljevanju: dSTN). Posebna pozornost je bila namenjena dokumentaciji iz obdobja kandidature, ki je nastajala in se še vedno hrani ločeno od zavodskega gradiva. Na sestanku je bila oblikovana in sprejeta tudi časovnica izvedbe posameznih korakov dela, ki pa se ni realizirala.

V začetku leta 2024 je PANG obvestil novo vodstvo Zavoda, da sodelovanje kljub večkratnim pozivom ne poteka skladno z dogovorjeno časovnico, ki je bila sprejeta z bivšim vodstvom. Zavod je med letoma 2022 in 2024 zamenjal tri direktorje, kar je dodatno otežilo sodelovanje. V luči teh izzivov je bila s soglasjem novega vodstva Zavoda oblikovana nova časovnica. Novo vodstvo je izrazilo zavezanost k boljši koordinaciji in izpolnjevanju obveznosti.

V začetku septembra 2024 je novo zaposlena uslužbenka Zavoda uspešno opravila preizkus strokovne usposobljenosti za delo z dokumentarnim in arhivskim gradivom, Zavod pa je sprejel pobudo PANG in ARS, da se ob podpori članov pobude EC eArchiving Initiative izvede pregled poslovanja in varstva gradiva po t.i. metodi Archiving by Design Scan (v nadaljevanju: AbD Scan).

4 Metoda ARCHIVING BY DESIGN SCAN

Arhivisti se doslej nismo pretirano vključevali v proces nastajanja dokumentarnega in arhivskega gradiva, ko je le-to pri ustvarjalcu. Tu pa tam smo jim delili dobronamerne napotke, kako izboljšati upravno poslovanje, vendar bi lahko rekli, da se je naše delo pričelo šele, ko ustvarjalec dokumentarnega gradiva ni več potreboval pri svojem poslovanju. Če bomo s takim načinom dela nadaljevali tudi v prihodnje, bomo tako mi kot tudi ustvarjalci digitalnega gradiva postavljeni pred dejstvo, da bo retroaktivni pristop k vrednotenju in odbiranju digitalnega arhivskega gradiva izredno zamuden in finančno ter kadrovsko nevzdržen. Hkrati bo izredno težko zagotoviti preglednost in avtentičnost digitalnih dokumentov, kar je eden od pogojev zaupanja vredne formalnopravno veljavne dokumentacije. Vrh vsega obstaja realna bojazen, da bo neurejenost digitalnega poslovanja pri ustvarjalcu vodila v izgubo pomembnih arhivskih dokumentov. Zato je premislek o spremembi ustaljenega načina dela arhivske stroke toliko bolj na mestu. Ker AbD-Scan metoda omogoča proaktivno vključevanje arhivske službe že v faze načrtovanja in prilagajanja informacijskih sistemov, ki jih ustvarjalec dokumentarnega in arhivskega gradiva uporablja pri svojem poslovanju, se je izkazala kot odlična izbira za premostitev zgoraj omenjenih težav. Hkrati pomaga ustvarjalcu dokumentarnega gradiva prepoznati dobre prakse upravljanja z digitalnim gradivom oz. izboljšati že obstoječe digitalno poslovanje. Namen tega pristopa je korak za korakom zagotoviti dolgoročno dostopnost, berljivost oz. uporabnost, možnost enoznačne interpretacije dokumenta oz. interpretabilnost, zanesljivost in trajnost informacij, kar predstavlja temeljne zahteve za arhiviranje digitalnega gradiva (European Commission, 2023).

Metodo, ki se uporablja za oceno skladnosti informacijskih sistemov z zahtevami arhivske stroke, sestavlja pet ključnih korakov¹:

- vzpostavitev in priprava – določitev okvira in obsega pregleda ter cilja projekta, ključnih oseb, ki bodo sodelovale in koordinirale potek projekta, ter priprave dogovora o poteku izvajanja metode;

¹ Povzeto po: *Guidelines for using the archiving by design scan (b.d.)*.

- dokumentacija – pregled obstoječih informacijskih sistemov, njegovih uporabnikov, podatkov in dokumentacije, pregled relevantne zakonodaje, pravne, poslovne ter tehnične dokumentacije, internih pravilnikov in navodil ter druge relevantne dokumentacije o poslovanju ustvarjalca gradiva;
- kontrolni seznam – identifikacija dobrih praks in morebitnih pomanjkljivosti pri poslovanju;
- delavnice ali intervjuji – podrobno razumevanje poslovanja ustvarjalca gradiva ter njegovih potreb in želja;
- zaključki in priporočila – oblikovanje smernic in priporočil za izboljšave delovanja sistema, ki se lahko tudi naknadno nadgrajujejo, oz. samoevalvacija.

Model AbD-Scan je razvil nizozemski državni arhiv v okviru dejavnosti Skupine evropskih arhivov (European Archives Group – EAG), pri čemer ga podpira tudi Evropska komisija (European Commission, 2023). V Sloveniji za njegovo implementacijo skrbi ARS, z vodilno vlogo arhivista dr. Jožeta Škofljanca.

5 Izvedba pregleda poslovanja po metodi AbD-Scan za javni zavod GO!2025 in ključne ugotovitve

Prvi korak k implementaciji metode AbD-Scan je bil storjen že na zgoraj omenjenem sestanku septembra 2024, ko je bilo dogovorjeno, da se bo pregled poslovanja izvedel na podlagi predlagane metode, dogovorjena je bila tudi časovnica, določene so bile ključne osebe, ki bodo pri projektu sodelovale, opredeljeni so bili cilji projekta ipd. Sočasno se je pregledala relevantna dokumentacija, ki je pripomogla k razumevanju delovanja Zavoda, pripravljal se je tudi kontrolni seznam. Četrti korak metode je bil izveden med septembrom in decembrom 2024 v obliki koordinacijskih sestankov in krajših intervjujev (v trajanju od 30 do 60 minut), v katerih so ključni uslužbenci Zavoda, partnerskih organizacij in ponudnik informacijskih storitev posredovali pomembne podatke o poslovanju. Namen tega koraka je bil določiti obseg, izvor in naravo dokumentarnega gradiva, ki nastaja pri poslovanju Zavoda in je kasneje postal podlaga za vrednotenje in določitev arhivskega gradiva. Izveden je bil tudi dodatni sestanek na temo ocene tveganja. Zaradi pričakovane obremenjenosti Zavoda z izvedbo dogodkov v letu 2025 so bili vsi intervjuji in sestanki zaključeni že decembra 2024. Na zadnjem sestanku je bilo predstavljeno poročilo pregleda poslovanja (Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, 2024), pripravljena so bila priporočila za izboljšave, izdelan je bil tudi prvi seznam dokumentarnega gradiva, ki je služil kot osnova za pripravo osnutka PSN.

Ugotovljeno je bilo, da se zaposleni v Zavodu pri upravljanju z dokumentarnim gradivom trenutno osredotočajo predvsem na izvajanje aktivnosti, predvidenih v prijavi knjigi projekta, na samo izvedbo projekta EPK in na sprotno dokumentiranje dogodkov. Pri tem pa niso bila predvidena sredstva in način zagotavljanja dolgoročne dostopnosti ter ponovne uporabe digitalnega gradiva po zaključku delovanja Zavoda, kar predstavlja pomembno tveganje za ohranitev arhivske dediščine.

Digitalno gradivo je bilo zajeto (je nastalo, se uvaža, spreminja) in se hrani v naslednjih informacijskih okoljih:

- Synology (omrežni strežnik za shranjevanje, deljenje in varnostno kopiranje podatkov prek omrežja);
- MS SharePoint (platforma za shranjevanje, organiziranje, skupno rabo in dostop do informacij);
- SAOP/iCenter (poslovni informacijski sistem za računovodstvo in upravljanje poslovanja);
- ePoštni informacijski sistem (elektronska pošta);
- spletni portal: <https://www.go2025.eu>;
- socialna omrežja in večnamenske platforme (Facebook, Instagram, X, LinkedIn, TikTok, YouTube, Mail Chimp) in
- osebni računalniki uslužbencev (datotečni sistem).

Zavod in partnerske organizacije niso predpisale skupnega načrta urejanja gradiva (npr. klasifikacijskega načrta), pač pa je organizacija in struktura urejanja gradiva prepuščena vodjem posameznih organizacijskih enot oz. njihovim uslužbencem. Posledično se je v času obstoja Zavoda struktura urejanja in hrambe gradiva v digitalni obliki do izvedbe AbD-Scana večkrat spremenila.

Dokumentarno gradivo Zavoda nastaja pretežno v digitalni obliki, manjši del gradiva, med katerim so po presoji Zavoda vsi pomembnejši dokumenti, pa v fizični obliki. Tu gre predvsem za poslovno in kadrovsko dokumentacijo ter tiskovine. Del dokumentacije v fizični obliki se pretvori v digitalno obliko. Digitalizati se hranijo in so notranjim uporabnikom na voljo v okolju SharePoint.

Pri pregledu je bilo tudi ugotovljeno, da se del gradiva (digitalni zapisi oz. datoteke), ki nastaja ob izvajanju programa EPK, nahaja v informacijskih okoljih in na strežnikih v Republiki Italiji in je v upravljanju Evropskega združenja za teritorialno sodelovanje (v nadaljevanju: EZTS GO). ETZS GO je italijanska pravna oseba javnega prava. V Pogodbi o izvajanju aktivnosti na projektu EPK med Zavodom in EZTS GO (2021, 3) je bilo določeno, da »po prenehanju delovanja Zavoda, EZTS GO še naprej zagotavlja dolgoročni učinek, oz. 'legacy' projektov, katerih nosilec sta ali Zavod ali EZTS GO,« kar je mogoče interpretirati na način, da bo EZTS GO tudi po letu 2026 upravljal z vsebinami na spletni platformi EPK 2025 in omogočal dostop do njih. Prav tako je postalo jasno, da morebitno solastništvo nad gradivom, ki ga upravlja EZTS GO in ga ureja zgoraj navedena pogodba, ni podrobneje opredeljeno oz. ni zagotovljeno razmejevanje lastninskih pravic in pravic uporabe nad posameznimi enotami gradiva, s katerimi upravlja EZTS GO. Zaradi navedenega PANG ni mogel ovrednotiti gradiva, ki je v upravljanju EZTS GO, saj ni bilo mogoče nedvoumno ugotoviti, kateri del gradiva je v lasti ali solastništvu Zavoda, kateri pa pripada zgolj EZTS GO. PANG je menil, da po vsebini gradivo ustreza kriterijem, po katerih bi bilo lahko ovrednoteno kot arhivsko, zato je podal tudi nekaj pripomb k razrešitvi zgoraj omenjenih neskladij z arhivsko zakonodajo. Zavodu je predlagal, da se uredi lastništvo in morebitno solastništvo gradiva, ki nastaja ob delovanju Zavoda, in da se soupravljanje gradiva in infrastrukture, ki je potrebna za hrambo gradiva Zavoda, ne poveri izključno EZTS GO, ampak da se gradivo preslika na strežnik, ki se bo fizično nahajal v Republiki Sloveniji. Hkrati naj se Pogodba o izvajanju aktivnosti na projektu Evropska prestolnica kulture 2025, Nova Gorica spremeni tako, da bo po prenehanju delovanja Zavoda lastninsko pravico, zagotavljanje dolgoročnega učinka, katerih nosilec je Zavod, ter upravljanje z vsebinami

na spletni platformi EPK 2025 in omogočanje dostopa do njih imel Zavodov naslednik v RS Sloveniji, najverjetneje bo to ustanoviteljica javnega zavoda Mestna občina Nova Gorica.

Tudi na področju zagotavljanja informacijske varnosti so bile zaznane pomanjkljivosti. Ponudnik informacijskih storitev je sicer uvedel osnovne ukrepe za zagotavljanje informacijske varnosti (avtentikacija, varnostno kopiranje) izbranih podatkov in skupin zapisov v okoljih, katerih tehnični in sistemski skrbnik je, vendar pa mu Zavod ni dal natančnejših usmeritev, navodil ali zahtev na področju zagotavljanja varstva informacij. Zavod tudi ni imel izvedene ocene tveganja, ki bi se nanašala na dokumentarno gradivo, ki nastaja pri njegovem poslovanju, vendar smo ga na podlagi pogovorov spodbudili, da je pristopil k pripravi ocene, ki je hkrati tudi predpogoj za sprejetje notranjih pravil.

Poleg tega so uslužbenci Zavoda poudarili, da je potrebno posebno skrb nameniti urejenosti in varovanju avtorskih pravic, kar sprotno urejajo s sklenjenimi pogodbami z avtorji projektov.

Pohvalno je bilo tudi dejstvo, da so Zavod in povezane partnerske organizacije izvajale politiko ohranjanja vseh zapisov, ki so nastali pri njihovem delovanju, kar pomeni, da se dokumentarnega gradiva ni izločalo ali se ga namerno uničevalo.

Med najpomembnejšimi izzivi, ki smo jih zaznali med izvedbo metode AbD-Scan in s katerimi se Zavod še vedno sooča, pa izstopajo:

- razpršenost digitalnega gradiva po različnih informacijskih okoljih, vključno s tujimi strežniki,
- odsotnost sistematičnega upravljanja z dokumentacijo,
- visoka kadrovska fluktuacija, ki je povzročila institucionalno nestabilnost,
- nezadostna tehnična in normativna podpora za zajem, hrambo ter izvoz digitalnih vsebin.

Kljub tem izzivom je sodelovanje med PANG, ARS in Zavodom omogočilo pripravo prvega osnutka PSN in dSTN. Na podlagi izvedenih intervjujev in analiz je bil vzpostavljen celovit pregled nad dokumentacijo, ki se hrani na strežnikih v Republiki Sloveniji in ima arhivsko vrednost, ter nad načinom njenega upravljanja. Pripravljen je bil tudi seznam dokumentarnega gradiva Zavoda, ki ima lastnosti arhivskega gradiva, delno sledi razdelitvi Zavoda na oddelke. Seznam obsega:

- dokumente o ustanovitvi in registraciji javnega zavoda, med drugim odlok o ustanovitvi, vpis v sodni register, nadzor in revizijo poslovanja, pravno zastopanje družbe in podatke o njenih podpisnikih ter dokumentacijo v zvezi z žigi, stampilkami in simboli;
- splošne in druge pravne akte, kot so statut, pravilniki, poslovniki in interna navodila;
- zapisniki sej, sestankov, sklicev, konferenc ipd. skupaj s sklepi;
- dokumentacijo o svetu Zavoda in strokovnih svetih;
- dokumentacijo o imenovanju in kadrovskih zadevah direktorja ter primopredajne zapisnike direktorjev;
- pogodbe, katerih podpisniki so Zavod, Mestna občina Nova Gorica, EZTS GO, Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije, notranji in zunanji sodelavci na projektih;

- dokumentacijo o notranji organizaciji in poslovanju Zavoda;
- finančno dokumentacijo, kot je investicijski dokument projekta EPK 2025, letni programi dela in finančni načrti ter letna poročila;
- računovodsko dokumentacijo, med njo letni zaključni računi in bilance, letne finančne analize in obračuni finančnega plana, dokumentacijo o nadzoru nad finančnim poslovanjem;
- kadrovsko dokumentacijo, kot je sistematizacija delovnih mest in kadrovski načrt;
- pravno dokumentacijo, ki obsega pravna mnenja in pripadajoča letna poročila;
- administrativne in splošne zadeve, kot so javna naročila, ki se objavijo na Portalu javnih naročil Republike Slovenije, letna poročila, posredovana Mestni občini Nova Gorica, in dokumentacija o pisarniškem poslovanju ter rokovanju z dokumentarnim in arhivskim gradivom;
- dokumentacijo glede monitoringa in evalvacije projekta, med njo poročanje EU;
- dokumentacijo programskega oddelka, ki obsega programsko knjigo, t. i. bidbook, mape projektov, javne pozive in pisma podpore, razne pogodbe, revizije projektov, vsebinske prilagoditve, zasnove in oblikovanje novih programov, dokumentacijo o sodelovanju z umetniki in partnerskimi institucijami ter izvajalci, organizacijo dogodkov, dokumentacijo o produkciji, koordinaciji dogodkov in čezmejnem ter mednarodnem sodelovanju, vrh vsega pa še dokumentacijo, vezano na Xcenter in EPIC2;
- dokumentacijo marketinškega pododdelka in pododdelka za komunikacije, ki skrbita za logotip EPK ter pripravljata navodila glede uporabe celostne grafične podobe GO!2025, se ukvarjata s trženjem EPK, sta odgovorna za izdajanje plakatov, zgibank, zloženek, posebej za izdajo Novičnika, urejata spletne vsebine projekta (spletna stran), skrbita za socialna omrežja ter sta zadolžena za stike z javnostjo.

Arhivsko vrednost pa ima tudi dokumentacija, ki obsega čas pred ustanovitvijo Zavoda in se v veliki meri nanaša na obdobje kandidature. Gradivo obsega historiat kandidature, sklep župana glede imenovanja delovne skupine in pogodbe s člani skupine, predstavitev kandidature ministru, pristojnemu za kulturo, ter županom, zapisnike sestankov in poročila o delovanju delovne skupine ter predloge koncepta za kandidaturo Nove Gorice za Evropsko prestolnico kulture 2025.

Nadaljnje aktivnosti sodelovanja PANG in Zavoda so usmerjene v poglobljeno vrednotenje dokumentarnega gradiva in posledično izdajo dokončne različice PSN in dSTN. V drugi polovici leta 2026 bo sledilo dejansko odbiranje arhivskega gradiva in morebitna izročitev arhivskega gradiva v PANG ali pa prenos arhivskega gradiva v digitalni in fizični obliki na ustanoviteljico Zavoda.

² EPIC je razstavni in večnamenski kulturni prostor ter nosilni projekt Evropske prestolnice kulture 2025 Nova Gorica - Gorica. Gre za čezmejni participativni prostor, namenjen interpretaciji, študiju, izmenjavi pogledov in razumevanju zgodovine 20. stoletja (<https://www.go-epic.eu/sl/projekt-epic/o-nas/>). Xcenter je prostor izobraževanja, raziskovanja, podjetništva, umetnosti in kulture. Gosti in podpira številne dogodke iz uradnega programa GO! 2025 (<https://www.xcenter.si/o-nas/>).

6 Zaključek

Implementacija metode AbD-Scan v okviru Javnega zavoda GO! 2025 – Evropska prestolnica kulture, Nova Gorica predstavlja pomemben primer vključevanja arhivske stroke v upravljanje z dokumentarnim in arhivskim gradivom že v fazi njegovega nastajanja. Natančen pregled poslovanja in upravljanja z dokumentarnim gradivom sta pokazala, da je pravočasna vključitev arhivske strokovne službe ključna za zagotavljanje dolgoročne dostopnosti, ponovne uporabnosti, celovitosti, avtentičnosti in trajnosti arhivskega gradiva oz. njegove vsebine. Načrtovane aktivnosti, predvidene do konca leta 2026, bodo ključnega pomena za celovito vrednotenje, odbiranje in izročitev arhivskega gradiva pristojnemu arhivu.

Sodelovanje PANG z Zavodom predstavlja izjemo v ustaljeni praksi sodelovanja med arhivskimi ustanovami in javnimi zavodi, saj je odmik od vsakodnevnega arhivskega pristopa tako pri načinu vrednotenja kot tudi pri načrtovanju poznejše uporabe digitalnega arhivskega gradiva več kot očiten. Značilnost Zavoda, ki je ustanovljen za namen izvedbe projekta, je njegov kratek obstoj. Hkrati so bili uslužbenci Zavoda postavljeni pred težko nalogo, saj so morali v kratkem času usvojiti znanje poslovanja z dokumentarnim in arhivskim gradivom, veliko njih se je prvič v življenju seznanilo s sodelovanjem z arhivsko javno službo in dolžnostmi, ki jih arhivska zakonodaja nalaga ustvarjalcem arhivskega gradiva. Narava gradiva Zavoda se bistveno razlikuje od gradiva, s katerim smo se v arhivski službi doslej srečevali, predvsem izstopa pestrost digitalnih vsebin in njihova razpršenost po različnih informacijskih okoljih. Vrh vsega je specifičnost novogoriške EPK njena čezmejnost, ki dodatno otežuje vrednotenje in upravljanje z dokumentarnim gradivom, zato je bil poseben poudarek v okviru izvedbe metode AbD-Scan namenjen obvladovanju tveganj, varnosti podatkov in vprašanjem lastništva ter dostopa do vsebin, ki nastajajo v okviru sodelovanja z italijanskimi partnerji.

Izkušnje, pridobljene skozi ta proces, potrjujejo, da je AbD-Scan učinkovita metoda, ki presega standardni način sodelovanja arhivske institucije z ustvarjalcem arhivskega gradiva, saj omogoča vzpostavitev proaktivnega pristopa k varstvu arhivskega gradiva in se kaže kot prilagodljiva ter uporabna tudi v okoljih, kjer ustvarjalec gradiva nima predhodnih izkušenj z rokovanjem z dokumentarnim in arhivskim gradivom.

Metoda AbD-Scan je bila v Sloveniji prvič uporabljena prav na primeru Javnega zavoda GO! 2025. Kot taka ne ponuja le konkretnih rezultatov za slovenski arhivski prostor, temveč predstavlja tudi referenčni okvir za druge projekte evropske prestolnice kulture in sorodne projektne organizacije, ki se soočajo s podobnimi izzivi upravljanja z dokumentarnim gradivom v digitalni obliki, zagotavljanjem dolgoročne hrambe in dostopnostjo gradiva.

7 Viri in literatura

- European Commission (2023). *Archiving by Design*. Sneto s spletne strani: https://commission.europa.eu/document/download/e3cf4d38-ee41-42f9-8994-f6589ffad458_en?filename=Whitepaper%20AbD_en.pdf.
- European Commission (b. d.). *eArchiving Initiative*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/earchiving>.
- Guidelines for using the archiving by design scan (b. d.). V: *GitHub*. <https://github.com/eag-abd/archivingbydesign/blob/main/shared-with-eag/Guideline%20on%20AbD%20scan%20methodology%20-%20nov%202022.pdf>.
- Humar, V. (ur.). (2020). *Prijavna knjiga kandidature projekta GO! Borderless Nova Gorica Gorica, Mestna občina Nova Gorica in Občina Gorica*. Mestna občina Nova Gorica; Občina Gorica. <https://euro-go.eu/sl/notizie-ed-eventi/pubblicazioni/bid-book-go2025/>.
- Javni zavod GO! 2025 - Evropska prestolnica kulture, Nova Gorica in Evropsko združenje za teritorialno sodelovanje - EZTS GO. (2021). *Pogodba o izvajanju aktivnosti na projektu Evropska prestolnica kulture 2025, Nova Gorica*. https://www.nova-gorica.si/file/690010954937980_junij-12-1.pdf.
- Javni zavod GO! 2025 – Evropska prestolnica kulture, Nova Gorica. (2022). *Pravilnik o notranji organizaciji dela in sistematizaciji delovnih mest Javnega zavoda GO! 2025 – Evropska prestolnica kulture, Nova Gorica*. <https://www.go2025.eu/03.documenti/transparent-administration/Pravilnik-o-notranji-organizaciji-GO-2025.pdf>.
- Javni zavod GO! 2025 - Evropska prestolnica kulture, Nova Gorica. (2022). *Statut Javnega zavoda GO! 2025 – Evropska prestolnica kulture, Nova Gorica*. <https://www.go2025.eu/03.documenti/transparent-administration/Statut-GO-2025.pdf>.
- Nationaal Archief (b.d.). *Archiving by design*. <https://www.nationaalarchief.nl/en/archive/knowledge-base/archiving-by-design>.
- Novak, M. in Šovegeš Lipovšek, G. (2014). Virtualizacija - način ohranjanja digitalnih arhivskih vsebin. V: Gostenčnik, N. (ur.). *Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: Arhivi v globalni informacijski družbi: zbornik mednarodne konference, Radenci, 2.–4. april 2014* (str. 437–454). Pokrajinski arhiv Maribor.
- Odlok o ustanovitvi Javnega zavoda GO! 2025 - Evropska prestolnica kulture, Nova Gorica. *Uradni list RS*, št. 167/2021 in 89/2022. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2021-01-3319/odlok-o-ustanovitvi-javnega-zavoda-go-2025---evropska-prestolnica-kulture-nova-gorica>.
- Pokrajinski arhiv v Novi Gorici. (2025). *Pisno strokovno navodilo za odbiranje arhivskega gradiva iz dokumentarnega gradiva Javnega zavoda GO!2025 za gradivo nastalo v obdobju kandidature (2016-2020) in od ustanovitve do zaključka delovanja zavoda (2020-2026)*.
- Pokrajinski arhiv v Novi Gorici. (2024). *Poročilo o izvedbi Abd Scan v Javnem zavodu GO!2025*.
- Republika Slovenija Ministrstvo za kulturo, Mestna občina Nova Gorica. (2024). *Noveliran investicijski program, Nova Gorica, Evropska prestolnica kulture GO! 2025*. https://www.nova-gorica.si/file/690197847449717_oktober-12a-1.docx.
- Sassatelli, M. (2008). EUROPEAN CULTURAL SPACE IN THE EUROPEAN CITIES OF CULTURE. *European Societies*, 10(2), 225–245. <https://doi.org/10.1080/14616690701835311>.
- Sklep št. 445/2014/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. aprila 2014 o vzpostavitvi aktivnosti Unije za Evropske prestolnice kulture za leta od 2020 do 2033 (UL L 132, 3.5.2014).
- Veselinovič, J., & Kozorog, M. (2023). Evropska prestolnica kulture 2025: Večtirno gibalno razvoja čezmejnega mesta Nove Gorice in Gorice. *Traditiones*, 51(3). <https://doi.org/10.3986/traditio2022510304>.
- Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA). (2014). *Uradni list RS*, št. 30/06 in 51/14. <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO4284>.

SUMMARY

IMPLEMENTATION OF THE ARCHIVING BY DESIGN MODEL IN THE CASE OF THE PUBLIC INSTITUTION GO! 2025 – EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE, NOVA GORICA.

Januš JERONČIČ

archivist, Regional Archives in Nova Gorica, Slovenia

janus.jeroncic@pa-ng.si

Jože ŠKOFLJANEC, Ph. D.

archivist, Archives of the Republic of Slovenia, Ljubljana, Slovenia

joze.skofljanec@gov.si

Ivanka URŠIČ

archivist, Regional Archives in Nova Gorica, Slovenia

ivanka.ursci@pa-ng.si

dr. Tanja MARTELANC

director, Regional Archives in Nova Gorica, Slovenia

tanja.martelanc@pa-ng.si

Nova Gorica and the neighboring town of Gorizia together received the title of European Capital of Culture in 2025, and under the slogan "GO! 2025 – Borderless," they emphasize their unique connection and shared cultural heritage. To prepare, organize, and implement the European Capital of Culture 2025 project, the public institution GO! 2025 - European Capital of Culture, Nova Gorica was established. As a public legal entity, the institution is required by the current archival legislation to submit archival records to the competent archival institution, namely the Provincial Archives in Nova Gorica. The specificity of the public institution GO! 2025, the cross-border nature of the European Capital of Culture project, and the diversity especially of the digital content produced during the project's implementation, represent a deviation from the usual archival practices in terms of the records appraisal, acquisition and access. In order to properly assess the records, it is first necessary to determine which archival records are being created by the public institution GO! 2025. The Provincial Archives in Nova Gorica, in collaboration with the Archives of the Republic of Slovenia and with the support of members of the EC eArchiving Initiative, conducted an overview of record management in the public institution GO! 2025 using the Archiving by Design Scan method. The review was carried out through coordination meetings with shorter interviews, where key staff members of the public institution and partner organizations, as well as the information services provider, provided the archive all the required information. The user-friendly method enables the archive to obtain all the necessary data for preparing the first version of written professional instructions for archival records and issue additional professional and technical guidelines for digital archival records protection until its transfer to archive. The paper will explain the method used and the experiences gained during the preparation of the first version of written professional instructions and additional professional and technical guidelines.

About the authors:

Januš Jerončič graduated from the Faculty of Arts in Ljubljana, department of archaeology, and has been professionally involved in field data collection, processing, and archiving ever since. Later, he also completed a master's degree in Business Administration at the Faculty of Economics in Ljubljana. In 2021, he started working at the Provincial Archives in Nova Gorica as an archivist, where is responsible for the protection of archival records pertaining to the Economy and for archiving digital records. In cooperation with the Archives of the Republic of Slovenia, he also oversees the development and use of a system for displaying digital archival spatial data.

Jože Škofljanec, PhD, is an archivist at the Archives of the Republic of Slovenia with several years of experience in collaboration with the creators of archival records and in the preservation of archival records in digital form. He also has experience in participating in international expert groups and projects. He is a member of the Archiving by Design subgroup of the European Archives Group and the EC eArchiving Initiative team.

Ivanka Uršič, Professor of History and Sociology, and Archival Consultant, has been employed at the Provincial Archives in Nova Gorica since 1987. She is responsible for archival records of private collections, as well as records related to science and culture, recreation and information, and health and social care.

Tanja Martelanc Ph. D., BA in Art History and German Language and Ph. D. in History, has been working at the Regional Archives in Nova Gorica since 2017. Initially, she was responsible for administrative archives, and from 2022 she is the director of the institution. She is also an external lecturer at the University of Nova Gorica (School of Humanities), in the Bachelor's degree programme in the course of Archivistics.

O avtorjih:

Januš Jerončič je diplomiral na Filozofski fakulteti v Ljubljani, smer arheologija, in se od takrat poklicno ukvarja s terenskim zbiranjem, obdelavo in arhiviranjem podatkov. Kasneje je opravil tudi magisterij iz smeri Poslovanje in organizacija na Ekonomski fakulteti v Ljubljani. Leta 2021 se je zaposlil v Pokrajinskem arhivu Nova Gorica, kjer je kot arhivist zadolžen za ustvarjalce s področja gospodarstva in za arhivsko gradivo v digitalni obliki. V sodelovanju z Arhivom Republike Slovenije skrbi tudi za razvoj in uporabo sistema za prikaz digitalnih arhivskih prostorskih podatkov.

Dr. Jože Škofljanec je arhivist, zaposlen v Arhivu Republike Slovenije, z večletnimi izkušnjami sodelovanja z ustvarjalci arhivskega gradiva in na področju varstva arhivskega gradiva v digitalni obliki. Izkušnje ima tudi s sodelovanjem v mednarodnih strokovnih skupinah in projektih. Je član podskupine Archiving by Design Evropske arhivske skupine in ekipe EC eArchiving Initiative.

Ivanka Uršič, prof. zgodovine in sociologije, arhivska svetovalka. Od leta 1987 je zaposlena v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici. Najprej je bila zadolžena za zasebno gradivo, pozneje so ji bili dodeljeni arhivski fondi s področja znanosti in kulture, rekreacije ter informiranja in arhivski fondi zdravstva in socialnega varstva.

Dr. Tanja Martelanc, prof. nemškega jezika in umetnostne zgodovine ter doktorica zgodovine, je od leta 2017 zaposlena v Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici. Na začetku je bila zadolžena za gradivo javne uprave, leta 2022 pa je postala direktorica arhiva. Na Univerzi v Novi Gorici (Fakulteta za humanistiko) je zunanji predavatelj na dodiplomskem študijskem programu pri predmetu Arhivistika.